

הנחיות פרקליט המדינה	הנחיית פרקליט המדינה מספר 2.32 - מדיניות העמדה לדין של נפגעי סחר בבני אדם, החזקה בתנאי עבדות ועבודות כפייה
	כ"ז באייר ה'תשע"ז, 23 מאי 2017

2.32 – מדיניות העמדה לדין של נפגעי סחר בבני אדם, החזקה בתנאי עבדות ועבודות כפייה

מבוא:

עובדת היות אדם קורבן לעבירות של סחר בבני אדם, החזקה בתנאי עבדות ועבודות כפייה, עלולה להשפיע באופן ישיר וניכר על יכולתו להימנע מביצוע עבירות הנעשות בשל מצבו זה, וזאת ביתר שאת כאשר העבירה בוצעה על פי דרישת הגורם המנצל או מי מטעמו.

מטרת הנחיה זו להתוות את מדיניות התביעה לעניין העמדה לדין של נפגעי עבירות סחר בבני אדם, החזקה בתנאי עבדות או עבודות כפייה, אשר ביצעו עבירות הקשורות בהיותם נפגעי עבירות אלו (להלן: **קורבן עבירות הסחר**).

המסגרת החוקית:

1. הנחיה זו חלה על אדם שהנו נפגע עבירה הנתון בתנאי עבדות, עבודת כפייה או סחר בבני אדם, בהתאם לאמור בהוראות החיקוק שלהלן:

סעיף 375א לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן: **חוק העונשין**), שכותרתו "החזקה בתנאי עבדות" קובע:

"(א) המחזיק אדם בתנאי עבדות לצורכי עבודה או שירותים לרבות שירותי מין, דינו – מאסר שש עשרה שנים.

(ב) נעברה עבירה לפי סעיף קטן (א) בקטין, דינו של עובר העבירה – מאסר עשרים שנים.

(ג) בסימן זה, "עבדות" – מצב שבו מופעלות כלפי אדם סמכויות המופעלות ככלל כלפי קניינו של אדם; לענין זה, יראו שליטה ממשית בחייו של אדם או שלילת חירותו כהפעלת סמכויות כאמור."

סעיף 376 לחוק העונשין שכותרתו "עבודת כפייה" קובע:

"הכופה שלא כדין אדם לעבוד, תוך שימוש בכוח או באמצעי לחץ אחר או תוך איום באחד מאלה, או בהסכמה שהושגה בתרמית, והכל בין בתמורה ובין שלא בתמורה – דינו מאסר שבע שנים."

סעיף 377א לחוק העונשין שכותרתו "סחר בבני אדם" קובע:

"(א) הסוחר באדם לשם אחד מאלה או הסוחר באדם ומעמידו בכך בסכנה

לאחד מאלה, דינו – מאסר שש עשרה שנים:

(1) נטילת איבר מאיברי גופו;

(2) הולדת ילד ונטילתו;

(3) הבאתו לידי עבדות;

(4) הבאתו לידי עבודת כפייה;

(5) הבאתו לידי מעשה זנות;

(6) הבאתו לידי השתתפות בפרסום תועבה או בהצגת תועבה;

(7) ביצוע עבירת מין בו.

(ב) נעברה עבירה לפי סעיף קטן (א) בקטין, דינו של עובר העבירה – מאסר עשרים שנים.

(ג) המתווך לסחר באדם כאמור בסעיף קטן (א), בין בתמורה ובין שלא בתמורה, דינו כדין הסוחר באותו אדם.

(ד) בסעיף זה, "סחר באדם" – מכירה או קנייה של אדם או עשיית עסקה אחרת באדם, בין בתמורה ובין שלא בתמורה."

חלק כללי:

2. עקרון אי ההפללה (non-criminalization principle) של קורבנות סחר בבני אדם, המכונה לעתים גם עקרון אי-הענישה (non-punishment principle), קובע שאין מפלילים את מי שנפל קורבן לסחר בבני אדם על עבירות שהן תוצאה של הסחר, או כרוכות בעבירת הסחר.

3. במרכז העיקרון ניצבת ההנחה שסחר באדם בהכרח מגביל את חירותו, ולכן גם כאשר הוא מבצע עבירות פליליות הקשורות בנסיבות המפורטות להלן, יש להתייחס אליו כקורבן, ולא כאל עבריין.

4. כמו כן, נמצא, כי לעיתים קרובות, הסוחרים בבני אדם מאלצים את קרבנותיהם לבצע עבירות, כחלק מן הסחר ובאופן שיטתי, וזאת הן לצורך הפקת רווחים מהמעשים הבלתי חוקיים מבלי שיישאו בסיכון של ביצועם, והן לצורך הסטת תשומת הלב של גורמי האכיפה לחקירת העבירות הנלוות, והכל תוך ניצול חששו של נפגע העבירה לפנות לרשויות.

5. יודגש כי הנחיה זו מתייחסת לעבירות מן הסוג האמור לעיל בלבד, ולא לעבירות עצמאיות אשר ביצע קורבן עבירת הסחר ללא קשר מהותי בין לבין היותו נפגע כאמור.

6. על אף שלעת עתה עקרון אי ההפלה אינו מופיע באופן מפורש במסמכים הבינלאומיים המטילים על ישראל חובות בנוגע לסחר בבני אדם והחזקה בתנאי עבדות (מהם ניתן להקיש גם על קורבנות עבדות כפייה), הרי שמספר רב של מסמכים בינלאומיים, כוללים התייחסות מפורשת לאי-הפללת קורבנות סחר ככלי הכרחי במאבק נגדו, ובמתן הגנה אפקטיבית לקורבנות¹. כך למשל, סעיף 26 לאמנת מועצת אירופה בדבר פעילות נגד סחר בבני אדם (אשר מדינת ישראל שוקלת הצטרפות אליה), קובע כי הצדדים לאמנה מחויבים, בהתאם לעקרונות היסוד של שיטותיהם המשפטיות, לאפשר שלא להטיל סנקציות על קורבנות סחר בשל מעורבותם בפעילות בלתי חוקית, ככל שמעורבות זו נכפתה עליהם².

7. בנוסף, נושא אי-ההפלה מקבל תשומת לב מוגברת גם בדוחות בינלאומיים מהשנים האחרונות. כך למשל, לדוח מחלקת המדינה האמריקאית בנושא סחר בבני אדם לשנת 2013 נלווה מסמך שדן באופן ספציפי בחשיבות אי-ההפלה של קורבנות סחר³; הארגון לביטחון ושיתוף פעולה באירופה (OSCE) פרסם ב-2013 חוברת מפורטת שדנה במדיניות והמלצות חקיקה ליישומן⁴; קבוצת המומחים לפעולה נגד סחר בבני אדם של מועצת אירופה (GRETA), הדגישה את החשיבות שבאימוץ חקיקה ספציפית בנושא זה⁵, ועוד.

¹ כך לדוגמה, העיקרון מופיע במסמכים כמו אמנת מועצת אירופה בדבר פעילות נגד סחר בבני אדם (2005), במסמך "עקרונות והנחיות מומלצים בדבר זכויות אדם וסחר בבני אדם" של נציבות האו"ם לזכויות האדם (2002), בדן המקומי של מדינות רבות, ובמספר רב של מסמכים בעלי אופי מנחה.

² Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, Warsaw, 16.V.2005.

³ Office to Monitor and Combat Trafficking in Persons "Non-Criminalization of Victims for Crimes Committed in the Course of Being Trafficked", available at: <http://www.state.gov/j/tip/rls/fs/2013/211629.htm>

⁴ Office of the Special Representative and Co-ordinator for Combating Trafficking in Human Beings, "Policy and Legislative Recommendations towards the effective implementation of the non-punishment provision with regard to victims of trafficking" (2013)

⁵ Council of Europe, Committee of the Parties Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, Meeting Report of the 16th meeting of the Committee of the Parties (Strasbourg, 7 September 2015), THB-CP(2014)RAP16 (Strasbourg, 15 June 2015), Appendix III.

8. כאמור, היות אדם קורבן לעבירות סחר בבני אדם, החזקה בתנאי עבדות ועבודת כפייה שולל או לכל הפחות מפחית במידה ניכרת את מידת החירות והאוטונומיה של הקורבן. קורבן לעבירות אלה הוא לרוב מי שנשללו ממנו חירויות בסיסיות ביותר בניהול חייו, לרבות אוטונומיה כלכלית, חירות תנועה, חופש עיסוק ועצמאות בקבלת כל החלטה אחרת הנוגעת לחייו.

9. תופעה זו של סחר בבני אדם מאופיינת לרוב ביחסי מרות ותלות קיצוניים ופגיעה בכבוד האדם ובעצמאותו. עמד על כך בית המשפט העליון:

”תופעת הסחר בבני אדם בכלל ולמטרות זנות בפרט פוגעת פגיעה קשה ואנושה בחירותם ובכבודם של נפגעי העבירה... הנה כי כן, הוראות העבירה דגן מיועדות להגן על נפגעי העבירה מפני ניצולם בידי אלה הגורמים להם לעזוב את מקום מגוריהם לשם עיסוק בזנות ומפני חשיפתם בנסיבות אלה למצב פגיע במיוחד בשל קשיי שפה, חוסר התמצאות וניתוק מן הקרובים העלול להופכם ”טרף קל”...”⁶

10. לאור האמור, יתכנו מקרים שבהם היות אדם קורבן לעבירות הנדונות עשוי להביאו לביצוע עבירות הנובעות או קשורות בקשר הדוק עם מצבו זה, כדוגמת עבירה של שהייה ועבודה בלתי חוקית בישראל, אי דיווח כדין לרשויות המס, החזקת מסמכים מזויפים, עבירות הנוגעות בהפרת הסדר הציבורי, יצירת מטרד, ועוד.

התנויית מדיניות התביעה:

11. התעורר חשד לביצוע עבירה פלילית על ידי אדם שהוא קורבן לעבירות המפורטות לעיל, אשר בוצעה לכאורה כתוצאה מהיותו קורבן לעבירה או שהיא קשורה לכך, יהווה הדבר שיקול במכלול השיקולים אם להעמידו לדין.

12. ככלל, נמצא כי המעשה העברייני המיוחס כרוך, מעצם טיבו, בעובדת היות החשוד קורבן של עבירה מאלו המנויות לעיל, ונתקיימו התנאים המצטברים הבאים, יהווה הדבר שיקול להימנע מהעמדתו לדין:

(1) קיימת תשתית ראייתית לכאורית לכך שהאדם הנו קורבן לעבירות כאמור;

⁶ ע"פ 5863/10 אנג'ליק סבאג גוטיירר נ' מדינת ישראל, פסקה 12 (פורסם בנבו, 11.07.2011)

(2) העבירה כרוכה או קשורה אינהרנטית לעובדת היות האדם קורבן לעבירות הנידונות (למשל, קורבן עבירת סחר בבני אדם שהנו תושב זר המבצע עבירה של שהייה בלתי חוקית). מקל וחומר, כך הדבר, ככל שעומדת לו הגנה או "קירבה" להגנה, כדוגמת הגנת הצורך והכורח;

(3) מכלול נסיבות העניין אינו מקים אינטרס ציבורי מהותי בהעמדה לדין. כך למשל יהיה כאשר מדובר בעבירה שחומרתה פחותה; כאשר מדובר בקורבן עבירת סחר שהנו קטין, לקוי בשכלו או בעל מאפיינים אחרים הפוגעים בכושרו וביכולתו להימנע מעשיית המעשה בשל תנאי הניצול בהם היה נתון; כאשר המעשה נעשה בעקבות דרישה מפורשת או משתמעת מצד הגורם המנצל או מי מטעמו; כאשר קורבן הסחר היה נתון להשפעה קיצונית או אלימות חריפה מצד הגורם האמור; כאשר המעשה נעשה מבלי שהיה כרוך אינהרנטית בהיות האדם קורבן סחר, אך בנסיבות אשר בשל קירבתן למאפיינים של היות אדם קורבן סחר, ראוי ונכון ליתן להם משקל מכריע ולהימנע מהעמדה לדין. יודגש כי אין מדובר ברשימה סגורה.